
PERSPECTIEF

Op 24 september 1966 werd in Eindhoven het Evoluon geopend. Het educatief museum over de nieuwste snufjes op het gebied van techniek was een geschenk van Philips aan de stad Eindhoven. De gloeilampenfabriek bestond 75 jaar en was inmiddels uitgegroeid tot een industriereus van wereldformaat. Topman Frits Philips wilde met het futuristische bouwwerk een leerzame bijdrage leveren aan een toekomst waarin technologie het leven van de mensen zou veraangenamen. Dankzij de voortschrijdende techniek zou vervelend werk voortaan door machines kunnen worden gedaan en zo zou de mens meer vrije tijd overhouden voor leuke dingen. Het Evoluon was daarmee een toonbeeld van de gedachte dat de toekomst maakbaar en mooi zou zijn.

Nederland stond, zo werd algemeen gedacht, aan de vooravond van een nieuwe, moderne tijd. En dat gold niet alleen voor ons land, maar ook voor de rest van de westerse wereld. Niet voor niets was het Atomium gekozen als hét symbool van de wereldtentoonstelling in Brussel in 1958. Een jaar eerder had de tentoonstelling *Het atoom* op Schiphol maar liefst 750.000 bezoekers getrokken. Iedereen wilde kennismaken met de wereld van morgen. Ook de huishoud- en andere beurzen met de nieuwste snufjes op het gebied van huishoudelijke apparatuur, transport en media werden druk bezocht.

Toen het Evoluon werd gebouwd, was de Tweede Wereldoorlog alweer twee decennia voorbij. Na een periode van puinruimen ('samen de schouders eronder') en wederopbouw (met dank aan de Marshall-hulp van de Amerikanen) leek vanaf begin jaren zestig de tijd van ongebreidelde voorspoed aange-

broken. Eendrachtige samenwerking tussen werkgemers, werknemers en de overheid (het poldermodel pur sang), de aanzuigende werking van de heroplevende West-Duitse economie (het Wirtschaftswunder) én de exploitatie van een reusachtig gasveld bij Slochteren hadden van Nederland een steeds welvarender land gemaakt. Iedereen kreeg het beter. Het algemeen belang vierde hoogtij. Nivelleren was geen vloek maar een zegen, de inkomensverschillen bleven beperkt en de verzorgingsstaat gaf iedere Nederlander bestaanszekerheid, ook als die oud of werkloos werd.

Het was om meerdere redenen een bijzondere tijd. Om te beginnen had iedereen werk. Volledige werkgelegenheid was een van de doelstellingen die de sociale partners zich hadden gesteld. Bovendien kreeg iedereen het in ieder geval in materieel opzicht steeds beter: de wringer maakte plaats voor de



Veel jonge Nederlanders trouwden in de verwachting dat de toekomst mooi zou zijn, zoals dit stel in 1960.

centrifuge, de televisie nam het over van de radio, de auto verving de fiets. Nog belangrijker wellicht was dat er een collectief soort toekomstperspectief bestond: het idee dat de kinderen het beter zouden krijgen dan hun ouders - mede doordat hoger onderwijs voor iedereen toegankelijk werd (ongeacht de sociale achtergrond). En, zo maakte ook het Evoluon duidelijk: dankzij de techniek zou het leven van de mens steeds aangener worden.

Nederlanders kregen in de naoorlogse decennia steeds meer geld te spenderen, zeker toen de loonstop begin jaren zestig werd losgelaten. Het geld zelf werd steeds kleurrijker.



GEBORGENHEID

Er is de laatste jaren in Nederland een gevoel van heimwee ontstaan naar de jaren vijftig en zestig. Een gevoel dat veel zegt over de huidige tijd. Blijkbaar missen we nu wat er toen wel was (of in ieder geval leek te zijn): saamhorigheid, solidariteit, veiligheid, geborgenheid. Iedereen wist wat hoorde en wat niet. Autoriteiten waren nog autoriteiten. Naar ouders werd geluisterd; er was ontzag voor 'oom agent'; de meester hield orde in de klas en de dominee en de pastoor waren net zo gerespecteerd als de notaris en de burgemeester. De bisschoppen waren nog goedlachs en herderlijk, minister-president Willem Drees boezemde vertrouwen in en koningin Juliana regeerde als een liefhebbende moeder over haar volk. Burgerlijkheid schonk duidelijkheid. Emoties bleven binnenskamers. De vuile was werd niet buiten gehangen. De schone was hing op maandag te wapperen in de wind, woensdag was gehaktdag en op vrijdag aten de katholieken vis. Keuzestress bestond nog niet, wel heerste rust, reinheid en regelmaat.

Op de radio luisterde 'iedereen' naar *Arbeidsvitaminen*, naar *De Familie Doorsnee* en naar *De Bonte Dinsdagavondtrein*. De televisie deed zijn intrede: eerst bij de burens (waar de kinderen uit de buurt naar *Swiebertje* en *Ja zuster, nee zuster* gingen kijken), later bij iedereen. Er was aanvankelijk maar één televisiezender en daar keek iedereen naar en dus kon de volgende dag gezamenlijk het hoofd worden geschud over de gebeurtenissen in *Peyton Place* of worden gejubeld over de sportprestaties van Feyenoord en Ajax en Ard & Keessie.

'Maar blijkbaar leefden we verkeerd.' Wim Sonneveld

VERANDERINGEN TIJDENS DE WEEMOEDJAREN

van	naar
algemeen belang	individueel belang
buurt	buitenland
ouderwets	modern
zekerheid	verandering
gezag	inspraak
fiets	auto
radio	televisie
katoenen luier	pamper
petticoat	minirok
zelfgemaakt	confectie
reparatie	wegwerp
bloempotkapsel	beatlehaar
mieters	blits
schaarste	keuzestress
traditioneel	modern



zong het met overduidelijke weemoed in zijn lied *Het dorp*. Na de oliecrisis van 1973 werd het nooit meer zoals het was. De wereld veranderde, werd individualistischer, seksueler, gevaarlijker en onoverzichtelijker. De saamhorigheid verdween, het werd ieder voor zich en tegelijkertijd ook steeds minder God voor ons allen. 'Die tijd, die is voorgoed voorbij' en alles wat rest 'is een ansicht met herinneringen'.

KEERZIJDE

Over die 'weemoedjaren' gaat dit boek boordevol foto's 'met herinneringen'. De focus ligt daarbij op het dagelijks leven van de gewone Nederlander. Om te beginnen was er het gezin met een centrale rol voor moeder-de-vrouw (hoofdstuk 1). Vader was kostwinner en ging (meestal nog op de fiets) naar zijn werk (hoofdstuk 2). De kinderen gingen braaf naar school en deden steeds vaker - mede dankzij de Mammoetwet - een vervolgopleiding (hoofdstuk 3). Op zondag zat het overgrote deel van de Nederlanders in de kerk (hoofdstuk 4). Naast deze verplichtingen was er ook in toenemende mate ruimte voor ontspanning, zowel binnen- als buitenshuis (hoofdstuk 5). Toch was het in weerwil van de weemoedige gedachten over die tijd niet allemaal rozengeur en mane-

Mede dankzij Amerikaanse hulp kwam de Nederlandse economie er na de oorlog weer snel bovenop. In brochures werd aan de Nederlanders uitgelegd wat de Marshallhulp precies betekende.

schijn. Een deel van de bevolking, vooral de jeugd, had last van de keerzijde van de veilige burgerlijkheid: de bekrompenheid, de preutsheid, de autoriteit. Jongeren, vrouwen en homoseksuelen wilden (seksuele) vrijheid, keerden zich tegen het in hun ogen doorgeschoten materialisme, wensten baas te zijn in eigen buik en eisten inspraak. Ook deze tegenbeweging hoort bij die weemoedjaren (hoofdstuk 6). Het karakter van deze rebellie was goedaardig, of beter: 'ludiek'.

De foto's in dit boek zullen bij de lezer eigen, persoonlijke herinneringen oproepen. Of dat beeld dat daaruit naar voren komt historisch gezien klopt, doet niet ter zake. De wijze waarop de jaren vijftig en zestig in het collectieve geheugen vorm krijgen, zegt iets over de huidige tijd. Het zegt iets over wat we in de huidige, kille en zakelijke maatschappij lijken te ontberen. Het is goed om daar eens bij stil te staan.

Han van Bree

Hoofdstuk 1



GEZIN

Op het fornuis stond een grote ketel te pruttelen. Met een houten knijper roerde moeder door de witte kleren en lakens die in het water lagen: de kookwas. Wanneer de vlekken eruit gewassen waren, ging het vuur onder de ketel uit en werden de zeepresten er met schoon koud water uitgespoeld. Bij het laatste spoelwater ging dan een zakje blauw van Reckitt, daar werd de was blijkbaar nóg witter van. Daarna werd het wasgoed met de hand door de wringer gedraaid. Vervolgens maakte moeder de waslijnen schoon, die buiten gespannen waren. Met een doekje in haar opgestoken hand liep ze de lijn af. Dan kon het wasgoed worden opgehangen en stralend wit droog waaien. Tien jaar later was alles anders: er was een wasmachine en een centrifuge aangeschaft. Die leverden een enorme tijdwinst per wasbeurt op, maar doordat er zowel door de kinderen als door de ouders vaker van kleren werd gewisseld, moest moeder ook vaker wassen, strijken, opvouwen en opruimen. Toch veranderde er voor met name de huisvrouw heel veel tussen pakweg 1950 en 1970...

De jaren vijftig worden vaak gekenschetst als sober, donker en gesloten. Dat werd in die tijd helemaal niet zo ervaren, maar dit beeld lijkt vooral voort te vloeien uit de omslag in de jaren zestig en dan met name in het leven van het 'gewone gezin'. Door de groeiende welvaart deed een groot aantal elektrische apparaten zijn intrede in het huishouden, wat - met name voor de huisvrouw - het leven een stuk comfortabeler maakte. Maar ook op tal van andere gebieden maakte de binnendringende moderne tijd korte metten met het traditionele gezinsleven. Wat echter al die jaren zou blijven waren de drie r's die in het huishouden centraal stonden: rust, reinheid en regelmaat.

BABYBOOM

De naoorlogse periode wordt gekenmerkt door een geboortegolf: de 'babyboom'. Tussen 1945 en 1950 werd er massaal getrouwd in Nederland. En de jonge echtelieden wilden ook graag kinderen (tussen 1946 en 1954 werden er 2,4 miljoen geboren). In de eerste jaren van de wederopbouw ging deze bevolkingsexplosie gepaard met een enorme woningnood. Jonggehuwden zagen zich daarom nog vaak genoodzaakt 'in te trouwen' bij hun ouders of andere bekenden. Maar in de loop van de jaren vijftig werd dit probleem ondervangen door enorme nieuw-

Moeder met schort om aan de afwas. Aan een (te laag) granieten aanrecht en met een afwasborsteltje van Lola. Het warme water kwam uit de geiser.



Aantal geboortes in NL tussen 1946 en 1976

1946	284.456
1956	231.492
1966	239.611
1976	177.090

bouwprojecten en deels ook door grootscheepse emigratie naar Canada, de VS en Australië. De gezinnen waren aan het begin van de jaren vijftig vaak groot; tien kinderen of meer was geen uitzondering. Veelal huisden zij in woningen met drie slaapkamers: één voor de ouders, één voor de meisjes en één voor de jongens. De slaapkamers hadden alleen een slaapfunctie – er stonden (stapel)bedden en een enkele klerenkast. En de rest van het huis was overdag het domein van moeder-de-vrouw, die daar met een schort voorgebonden bezig was met haar huishoudelijke activiteiten. Na school en in de vakanties speelden de kinderen (als het weer het toeliet) daarom vooral buiten: rond het huis en op straat. Twintig jaar later – begin jaren zeventig – zien we een heel ander beeld: gezinnen met meer dan drie kinderen werden een uitzondering en de huizen waren daardoor ruimer; het streven werd ieder kind zijn eigen kamer te geven, om in te slapen, te leren én te spelen. Tegelijkertijd veranderden in die periode ook de verhoudingen binnen het gezin: de ouders van de grote gezinnen moesten in 1950 nog echte managerscapaciteiten hebben: zij waren de ‘baas’ van het gezin en

deelden orders uit. De kinderen kregen huishoudelijke taken toebedeeld en moesten ‘zwijgen als volwassenen met elkaar praten’. Maar in de loop van deze twee decennia kregen kinderen steeds meer de ruimte. Onder invloed van de pedagogische theorieën van de Amerikaanse dokter Benjamin Spock werd de opvoeding minder autoritair en minder uniform. Dankzij diens baanbrekende boek, waarvan de Nederlandse vertaling onder de titel *Baby- en kinderverzorging* in 1950 op de markt kwam, werden genegenheid, knuffelen en tolerantie belangrijker geacht voor een evenwichtige opvoeding dan discipline en werd er bovendien steeds beter naar (de behoeften van) het individuele kind gekeken. Deze ommezwaai was ook merkbaar in, en werd misschien ook wel veroorzaakt door de wijzigende verhoudingen tussen de seksen. In het begin van de jaren vijftig was de man ‘de heer des huizes’ en ook juridisch gezien de baas in huis. Hij was degene die het geld in het laatje bracht. Zijn echtgenote was (ook wettelijk) zijn ondergeschikte, die de zorgen voor de huishouding en de kinderen op zich diende te nemen. Maar in die rolverdeling kwam langzaam maar zeker verandering. De wettelijke ‘handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw’ (wat betekende dat zij alleen met toestemming van haar man juridische stappen mocht zetten) werd in 1956 opgeheven en in 1957 werd het automatisch ontslag van huwende vrouwelijk ambtenaren afgeschaft. (Opvallend is daarbij wel dat vrouwelijke onderwijskrachten de titel van de ongehuwde vrouw – juffrouw – bleven

dragen). Dat leidde evenwel niet meteen tot een toestroom van vrouwen naar de arbeidsmarkt: nog tot ver in de jaren zestig kozen vrouwen ervoor, meestal vanuit de christelijke (gezins)ideologie, bij huwelijk of eerste kind ontslag te nemen en zich volledig aan opvoeding en huishouden te wijden. Toch was de vrouwenemancipatie niet meer te stuiten, mede door acties van groepen als Dolle Mina. Vrouwen waren niet langer uitsluitend actief in het huishouden en met de opvoeding van de kinderen. Zij gingen ook op zoek naar werk buitenshuis - hoewel meestal nog parttime. Vanaf het begin van de jaren zeventig hadden steeds vaker beide echtelieden een baan en deelden ze ook vaker huishoud- en opvoedtaken.

Deze ontwikkelingen hadden ingrijpende gevolgen voor het traditionele gezin en leidde tot het ontstaan van nieuwe patronen, die eind jaren zestig langzaam zichtbaar werden. De huwelijksmoraal werd minder strikt; steeds meer paren besloten niet meer officieel te trouwen of gingen al voor het huwelijk samenwonen. De botsing der seksen leidde bovendien tot meer echtscheidingen, met een groeiend aantal eenoudergezinnen tot gevolg. De 'bom-moeder' (bewust ongehuwde moeder) deed zijn intrede. En door de herverdeling van taken kon het gebeuren dat op bepaalde tijden geen van de ouders thuis was, waardoor het begrip 'sleutelkinderen' ontstond.

HET HUISHOUDEN

De groeiende welvaart en de technische ontwikkelingen vanaf begin jaren vijftig leverden een belangrijke bijdrage aan deze ingrijpende veranderingen in het huisgezin. In twee decennia tijd kreeg het huishouden een heel nieuwe aanblik. Eind jaren vijftig was vrijwel heel Nederland aangesloten op het waterleiding- en het elektriciteitsnet. En in 1963, vier jaar nadat bij Slochteren een grote gasbel was gevonden, begon de Gasunie met de aanleg van het aardgasnetwerk. Een decennium later was 75 procent van de Nederlandse huishoudens aangesloten op aardgas.

Het elektriciteitsnet was hard nodig voor het toenemend aantal huishoudelijke apparaten dat een plek kreeg in de Nederlandse woningen. Waar de huisvrouw in de beginjaren vijftig vrijwel de hele dag nodig had voor de huishoudelijke werkzaamheden (in 1955 was ze er dagelijks gemiddeld 9 uur mee

bezig), was een groot deel hiervan aan het einde van de jaren zestig overgenomen door elektrische apparaten en nieuwe inzichten. In de periode 1950-1976 steeg het elektriciteitsverbruik onder andere daardoor gemiddeld met 8,2 procent per jaar.

Zoals gezegd veranderde het huishoudelijke werk in die periode zeer snel door de komst van verschillende elektrische apparaten en andere vernieuwingen. De bekendste voorbeelden:

Wasmachine en centrifuge In 1948 was kleding wassen nog een zeer arbeidintensieve activiteit: 'maandag wasdag' hield in dat de was (van de veelal grote gezinnen) in grote ketels met waszeep op het fornuis werd gekookt, vervolgens door de wringer ging en daarna aan de waslijn te drogen werd gehangen (daarna nog was afhalen, strijken met een op de kachel verwarmd strijkijzer en vouwen); de lakenwas en de luierwas gingen als het (financieel) kon naar de wasserij; kostuums af en toe naar de stomerij. In 1973 hadden de meeste huisgezinnen een wasmachine, waarin de ene na de andere was gedraaid



Tal van nieuwe huishoudelijke apparaten waren te winnen in de veelbekeken *Berend Boudewijn Kwis*, die werd uitgezonden tussen 1971 en 1974. Hier poseert de presentator te midden van het nieuwste van het nieuwste op elektronica gebied, zoals een haardroger, een portable televisie en een broodsnijmachine.

werd, terwijl de huisvrouw zich met andere huishoudelijke taken kon bezighouden. Als het wasprogramma was afgerond, ging de was in een centrifuge (de wasdrogers kwamen pas later) en vervolgens aan de waslijn om te drogen; om daarna met een elektrisch (stoom)strijkijzer gestreken te worden. De katoenen luiers maakten steeds meer plaats voor wegwerp-exemplaren ('pampers').

Koelkast In 1948 konden de verse etenswaren een beperkte tijd bewaard worden in de kelder of ze werden ingemaakt in weckflessen. In 1973 hoefde men voor de verse producten niet meer dagelijks naar de winkel: de meeste huishoudens beschikten inmiddels over een koelkast, waarin de etenswaar langer houdbaar was; voor nog langer bewaren was er een diepvries(vak).

Gaskachel of centrale verwarming In 1948 begon een winterse dag nog met een bezoek met de kolenkit aan het kolenhok om de haard in de woonkamer (soms ook nog een potkachel in de keuken) op te stoken; na aansteken kwam het huis dan langzaam op temperatuur; kolenkachels moesten - net als houtkachels - regelmatig aangevuld worden (kolen op het vuur) om ze brandend te houden en aan het eind van de dag moest de asla worden geleegd. Een kwarteeuw later waren de woonkamer (en andere vertrekken) voorzien van een gashaard of cv, die beide letterlijk met een handomdraai aan- en uitgezet konden worden.

Gasfornuis De zelf gesneden verse groenten en andere producten werden in 1948 gekookt op een kolenfornuis (die net als de kolenkachel van kolen moest worden voorzien), terwijl de huisvrouw in 1973 gebruik maakte van een fornuis op aardgas: lucifer bij de opengedraaide gaspit, pan erop en koken maar.

Elektrische naaimachine en confectiekleding Veel kleding werd begin jaren vijftig zelf gemaakt door de huisvrouw: de naaimachine met voetplank werd veel gebruikt, ook voor verstelwerk als een volgend kind het kledingstuk van een ouder broertje of zusje werd

toebedeeld; wollen truien, mutsen en sjaals werden door haar en door oma's, tantes en buurvrouwen gebreid. Als kleding kapotging, werd die in eerste instantie gerepareerd (sokken stoppen, naden opnieuw vastzetten, scheuren dichtnaaien), als dat niet meer kon werd de stof vaak gebruikt om een nieuw kledingstuk te maken voor een kleiner broertje of zusje en volledig afgedragen stoffen konden nog dienst doen als poetslap (bijvoorbeeld bij het schoenen poetsen); kapotte schoenen gingen naar de schoenmaker, kregen daar nieuwe zolen en hakken en soms ook nieuwe neuzen (op straat voetballen deed je immers met je gewone schoenen). Begin jaren zeventig werd dit soort reparatiewerk verricht met de elektrische naaimachine, maar eigenlijk alleen nog maar voor kleine reparaties; verstellen van kleding gebeurde nauwelijks - door de komst van betaalbare confectiekleding werd steeds vaker gekozen voor vervanging. Ook de schoenmaker verloor steeds meer werk; schoenen werden minder gerepareerd en vaker nieuw gekocht.

Elektrische stofzuiger Voor het reinigen van de vloeren in huis moesten in 1948 nog veel huisvrouwen een berg werk verzetten: een deel van de huisraad moest naar buiten gesjouwd, de matten werden vervolgens geklopt en daarna kon er gebezemd en/of gedweild worden. Begin jaren zeventig was dat helemaal anders: toen beschikte bijna ieder huishouden over een elektrische stofzuiger.

Dekbedden en hoeslakens Het dagelijks opmaken van de bedden was in 1948 zeker in grote gezinnen nog een tijdrovende en lichamelijk zware klus: de lakens rechttrekken en opnieuw instoppen, dekens instoppen, kussens opschudden; 25 jaar later is het nauwelijks nog een taak: dekens en lakens hadden plaatsgemaakt voor dekbedden en hoeslakens, die een bed opmaken vrijwel overbodig maakten.

Supermarkten en voorbereekte producten De dagelijkse inkopen die in de jaren vijftig nog gebruikelijk waren - verse etenswaar (brood, groente, zuivel,

Huishoudelijke apparaten in procenten van het aantal gezinnen

	1957	1967	1972
koelkast	3	19	88
elektrische naaimachine	6	38	51
gasfornuis	14	32	57
wasmachine	31	58	86



Have a Tupperware Home Party in April...

Er kwam niet alleen nieuwe apparatuur in huis, ook nieuwe plastic opbergspullen deden hun intrede. Uit Amerika kwam de Tupperwareparty overgewaaid: een consulente kwam bij iemand thuis het gemak van de spullen van Tupperware showen. Het was de bedoeling dat de gastvrouw een aantal buurvrouwen en vriendinnen uitnodigde om ook te komen kijken (en kopen!).

vlees, vis) werd gekocht in de buurtwinkel, op de markt of bij de venter aan huis - werden in de loop van twee decennia vervangen door de wekelijkse boodschappen bij de supermarkt; bij De Gruyter, Coöp, Spar, Edah en Albert Heijn werd groot ingeslagen, wat mogelijk werd gemaakt doordat er steeds meer lang houdbare kant-en-klaarproducten op de markt kwamen (voorgekookte rijst, soeppoeder uit een zakje, babyvoeding, Saroma-pudding, oploskoffie, conserven enzovoort) en door de komst van de koelkast (met vriesvak).

Douche en toilet Een eigen badkamer was kort na de oorlog nog een luxe. De kinderen gingen in het eerste decennium na de oorlog één keer per week in bad in een zinken teil in de keuken; de oudere kinderen en vader/moeder gingen wekelijks naar een badhuis. Tandenvoetsen was voor velen geen dagelijkse activiteit en kon vaak alleen boven het aanrecht; twee decennia later had vrijwel elke woning een doucheruimte of een badkamer met wastafel, en waren regelmatig douchen of baden en het dagelijkse tandenvoetsen de norm geworden.

DOORZON

De komst van het zogeheten witgoed gaf de keuken - en ook de (nieuwe) wit betegelde badkamer - een frissere uitstraling. Maar het bleef niet bij de keuken en douche. Het hele interieur werd in die periode lichter (van kleur én gewicht). De zware donkerbruine eikenhouten tafels, dressoirs en (rook)fauteuils in de woonkamer van de jaren vijftig, maakten plaats voor door Gispen en Pastoe geleverde meubels van lichtere materialen (zoals rotan en aluminium) en in lichtere (pastel)kleuren; de donkerrode perzen op de vloer en tafel werden vervangen door vaste vloerbedekking of linoleum in lichte tinten en kleine lopers op de ranker gebouwde huiskamertafel;

in de plaats van de zwarte kolenhaard en daarna de oliekachel kwamen een zilverkleurige/beige gas-kachel of witte cv-radiatoren; de zware donkere gordijnen verdwenen en lichtere varianten of luxaflex kwamen voor de ramen. En met de komst van de televisie veranderde ook de indeling van de woonkamer. Waar in de jaren vijftig de huiskamertafel het centrum van het gezinsleven vormde, werd met de komst van de televisie de woonkamer heringericht. De zithoek, met een bankstel, vormde zich rond het nieuwe tv-toestel en duwde de huiskamertafel naar de achtergrond.

En ook de telefoon kwam naar de huiskamer. Het apparaat werd traditioneel in de (niet verwarmde) gang of hal van de woning geïnstalleerd, waar verder vaak alleen plaats was voor een kapstok en een spiegel met kleeborstels. Op zich was de gang wel een handige plek, omdat ook vaak anderen (buren, familie die geen telefoon hadden) in privacy gebruik moesten kunnen maken van het toestel - dat overigens vrijwel uitsluitend voor het doen van korte, zakelijke mededelingen werd gebruikt. Met het voortschrijden der techniek (o.a. verlengsnoeren) en doordat steeds meer mensen zelf een telefoon konden aanschaffen, kon de telefoon uit zijn verdomhoekje komen en een plek krijgen in de woonkamer. En de doorzonwoning - waarvan de woonkamer voorzien was van raampartijen aan de voor- en achterzijde - werd de standaard in de nieuwbouw. Ook oudere huizen werden tot doorzonwoning omgetoerd door het verwijderen van de schuifdeuren tussen voor- en achterkamer.

Van de donkere, sobere en gesloten sfeer van de jaren vijftig - die door velen uit die generatie ook wel als knus werd omschreven - was aan het einde van de jaren zestig nog in weinig Nederlandse huizen iets terug te vinden. In alle opzichten werd het licht binnengelaten en de blik van de Nederlander leek ook steeds meer naar buiten gericht...



VOLKSVIJAND NUMMER 1

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren veel huizen verwoest. Het tekort werd in de naoorlogse jaren dan ook goed gevoeld. In de eerste tien jaar zagen veel jonge echtparen zich gedwongen na hun huwelijk te gaan inwonen bij familie of kennissen. De woningnood werd in eerste instantie gelenigd door de bouw van noodwoningen, zoals deze nieuwbouw in Oostburg in 1949 >2. Maar al gauw werden grote bouwplannen gerealiseerd om wat genoemd werd 'volksvijand nummer 1' het hoofd te bieden, vooral ook in en rond de grote steden. In Amsterdam-Zuid ontstond een flatwijk, rond de Beethovenlaan, die de bijnaam de Goudkust kreeg >1. Maar ook toen de reguliere woningbouw in de jaren vijftig op toeren kwam, was het voor velen lang wachten op een nieuwe woning, zoals voor dit jonge stel begin jaren zestig bij hun in aanbouw zijnde woning >3.



▲ 1



▲ 2



▲ 3